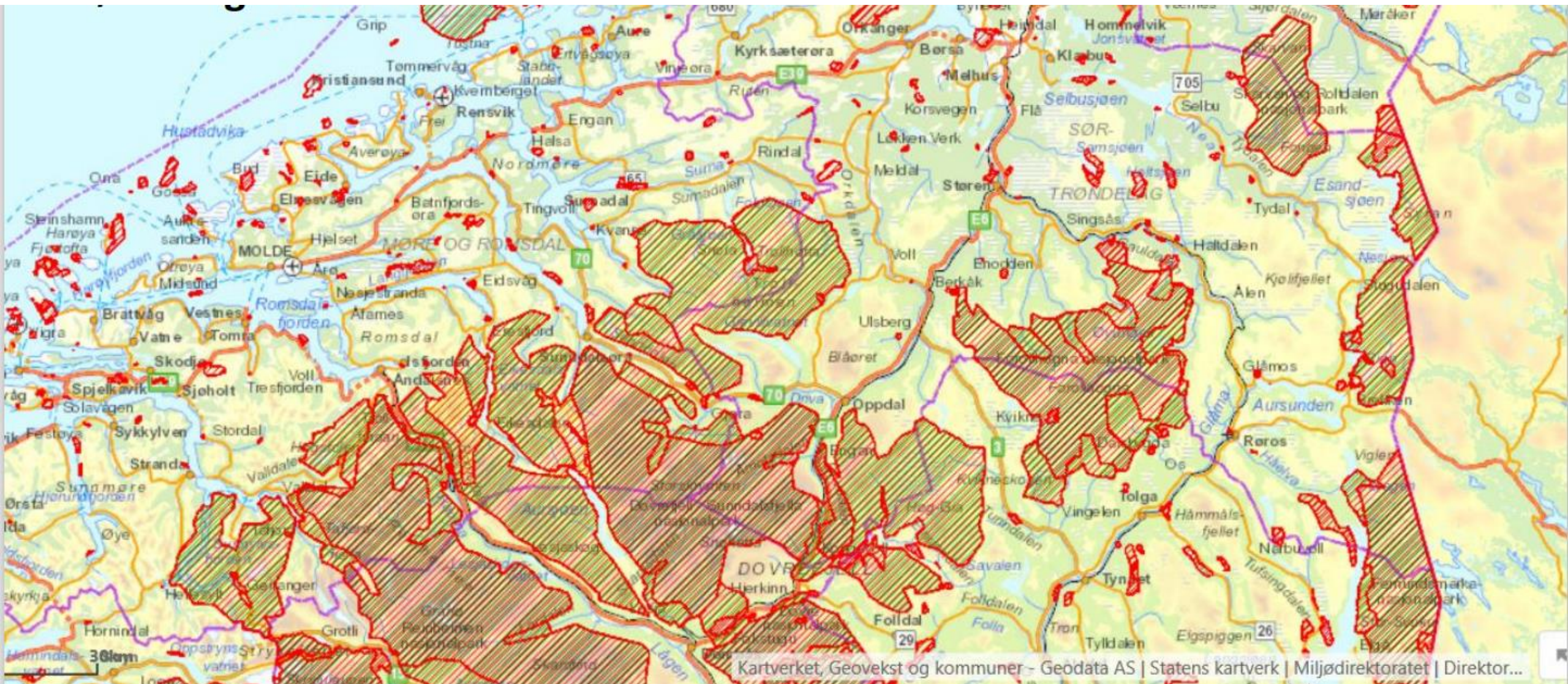

**Bevaringsverdige kulturmiljøer i verneområder etter naturmangfoldloven:
kulturhistoriske verdier, gode råd og tilskudd**

Seksjon for kulturminner Nyere Tids kulturminner, Seniorrådgiver Hauke Haupts

Regional plan

Ansatte og fagfelt

- + Juridisk rådgiving
- + Faggruppe for formidling og utvikling
- + Faggruppe for arkeologi / kulturminner eldre enn 1537
- + Faggruppe for bygg og anlegg og kulturminner yngre enn 1537
- + Feltarkeologer

Regional plan for kulturmiljø

[Regional plan](#) >

[Mangfoldige Trøndelag](#) >

[Handlingsprogram 2022-2023](#) >

[Prosess Regional plan for kulturmiljø](#) >

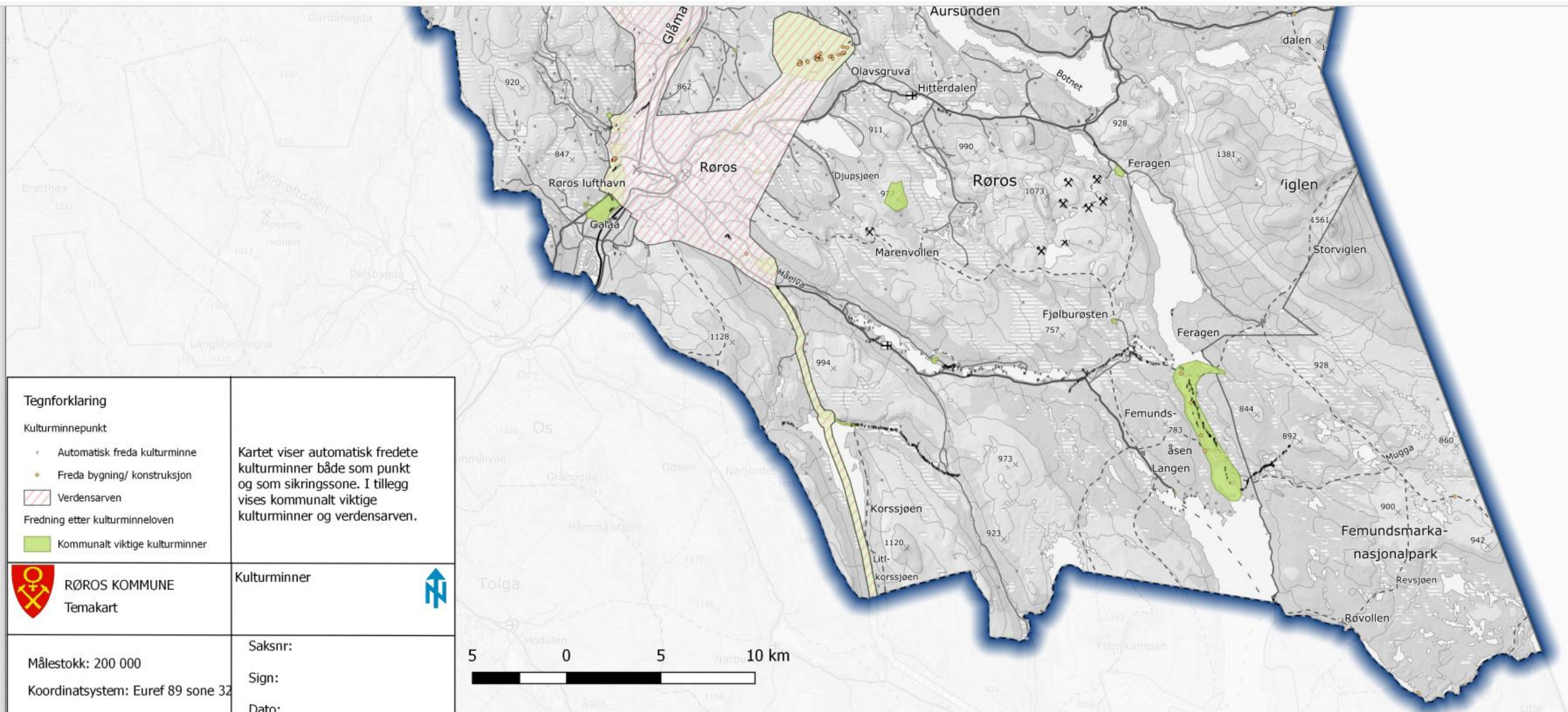
[Handlingsprogram 2024-2025](#) >

[Chat](#) >

Søk en adresse her,...

- ### Kartlagliste
- Lag
- EgenTemaKultur
  - Historisk ferdselsrute (Pilegrimsleden)
  - Trondheim (tilleggsinfo kulturminner)
  - Trondheim (aktsomhetskart kulturminner)
  - Trondheim (under arbeid - kulturminner)
  - Trondheim (forslag til nye verdier ABC)
  - Riksantikvaren WMS
  - GeomapMatrikkel
  - PLANOMRADE_WMS (SePlan)
  - Reguleringsplaner planforslag WMS
  - Reguleringsplaner_WMS
  - KOMMUNEPLANFORSLAG_WMS

Tegnforklaring

- Kulturminnepunkt**
- Automatisk freda kulturminne
  - Freda bygning/ konstruksjon
  - ▨ Verdensarven
  - ▨ Fredning etter kulturminneloven
  - Kommunalt viktige kulturminner

Kartet viser automatisk fredete kulturminner både som punkt og som sikringszone. I tillegg vises kommunalt viktige kulturminner og verdensarven.

Kulturminner

Målestokk: 200 000
Koordinatsystem: Euref 89 sone 32

Saksnr:
Sign:
Dato:

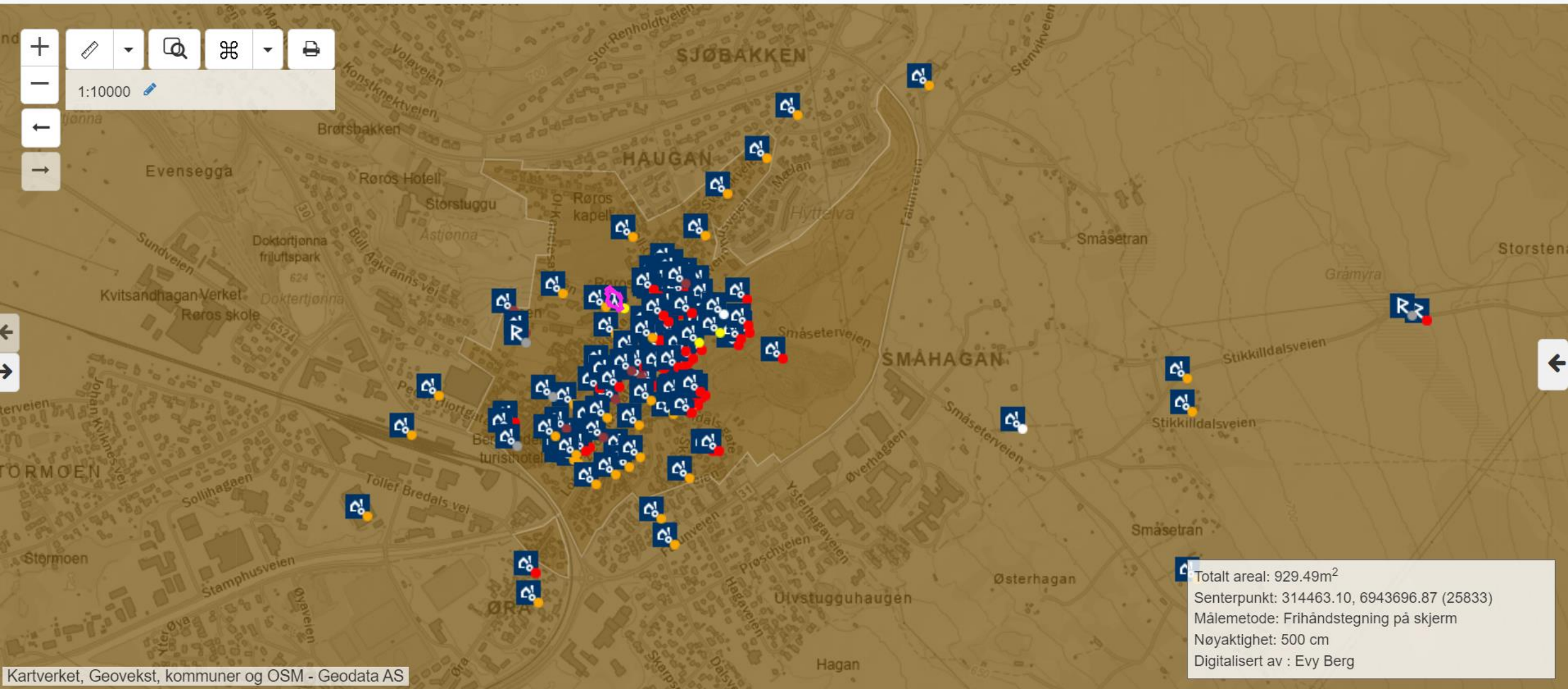

+ ✏️ 📏 🔍 🗺️ 📄
 1:10000 🖋️

↑
↓

←
→

←

📏 Totalt areal: 929.49m²
📍 Senterpunkt: 314463.10, 6943696.87 (25833)
📐 Målemetode: Frihåndstegning på skjerm
📏 Nøyaktighet: 500 cm
👤 Digitalisert av : Evy Berg

Nybygging i seterlandskap

En mini-håndbok for eiere av setrer i Sør-Trøndelag
Sør-Trøndelag fylkeskommune
Kulturavdelingen, 2002

FORORD

Denne formingsveilederen er laget ved kulturavdelingen i Sør-Trøndelag fylkeskommune, og er en videreføring av arbeidet med verneforskrifter for Forollhogna Nasjonalpark. Vi vil understreke at det er seterområdene i Midtre-Gauldal og Holtålen som ligger til grunn for de fleste av avvisningene som veilederen inneholder. For andre seterområder som skiller seg fra disse er det selvsagt riktig å følge de stedlige tradisjoner. Fotografier fra Budal er tatt av Finn Damstuen. Kulturavdelingen vil benytte anledningen til å takke alle som har bidratt med gode råd og nyttige kommentarer. Vi vil også gjøre oppmerksom på at veilederen vil bli lagt ut på fylkeskommunens hjemmeside, www.stfk.no

Gunnar Øvrelied Djup, red.

Figur 2-3: Lengderetning følger terrengkotene. Synnerdalen i Midtre-Gauldal.

3 NYBYGGING I SETERLANDSKAP

Setervoller kan inneholde spor etter bosetning helt tilbake til før middelalderen. Det er derfor viktig at alle tiltak i forhold til eksisterende seterbebyggelse (inklusive veger) blir varslet til kommunen og arkeologiske myndigheter i fylkeskommunen (kulturavdelingen).

3.1 Målet: Et helhetlig seterlandskap

Det er viktig at reparasjon, vedlikehold, utvidelser eller nybygging i seterområdene ikke fører til at helheten ved det eksisterende bygningsmiljøet svekkes. Ei heller at nye elementer blir innført som skiller seg sterkt fra, eller blir dominerende i forhold til den eksisterende bebyggelsen.

Byggearbeider forutsettes å følge plan- og bygningslovens bestemmelser, og arbeider som er søknadspliktige fremgår av § 93. Legg merke til at fasadeendring og bruksendring også er søknadspliktig. Viktig å merke seg er også § 74 nr 2 (skjønnhetsparagrafen);

Kommunen skal se til at ethvert arbeid som omfattes av loven, blir planlagt slik at det etter kommunens skjønn tilfredsstillende rimelige skjønnhetshensyn både i seg selv og i forhold til omgivelsene. Tiltak etter denne lov skal ha en god estetisk utforming i samsvar med tiltakets funksjon og med respekt for naturgitte og bygde omgivelser. Skjemmende farger er ikke tillatt og kan kreves endret.

Grunnprinsipper for istandsetting

Riksantikvaren / Oppdatert 19.08.2021

Bygningene er en viktig del av vår kulturarv. Bygningene tas best vare på ved normal bruk kombinert med et jevnt tilsyn og vedlikehold. Faren er ofte større for at man gjør for mye - enn for lite med dem - i en istandsettingsprosess. I beste mening. Men av og til får det uopprettelige konsekvenser. Gamle hus er ikke en fornybar ressurs!

Gamle hus vitner om tidligere tiders samfunnsforhold, liv og gjøremål, men også om godt håndverk og materialkunnskap. De er blant de mest verdifulle kulturminner vi har, bl.a. fordi de fleste har vært brukt kontinuerlig og fortsatt vil bli brukt i fremtiden. De representerer en levende og ubrutt tradisjon. Med god grunn er de fleste eiere tydelig stolte av sine hus og setter sin ære i å ta vare på dem.

Gamle hus vitner om tidligere tiders samfunnsforhold, liv og gjøremål, men også om godt håndverk og materialkunnskap. De er blant de mest verdifulle kulturminner vi har, bl.a. fordi de fleste har vært brukt kontinuerlig og fortsatt vil bli brukt i fremtiden. De representerer en levende og ubrutt tradisjon. Med god grunn er de fleste eiere tydelig stolte av sine hus og setter sin ære i å ta vare på dem.

Tilsyn

Bygningene tas best vare på ved normal bruk kombinert med et jevnt tilsyn og vedlikehold. Kanskje det virker unødvendig å si at man skal føre tilsyn med et hus man bruker eller til og med bor i? Alle huseiere oppdager vel før eller siden hva huset trenger av vedlikehold. Men det er en stor fordel å oppdage det før og ikke siden. Da blir både reparasjonen og påkjenningen på huset mindre. Istedet for å gå inn neste gang det regner, kan man heller ta en runde rundt huset for å se om takrenner og nedløp fungerer.

Vedlikehold

Hovedprinsippet for vedlikehold av gamle bygninger er å bevare de opprinnelige eller gamle bygningsdetaljene så langt det er mulig; kledning, vinduer, dører, listverk og overflatebehandling. Vedlikeholdet skal om mulig skje på samme måte som da huset ble bygget, med opprinnelig teknikk, utførelse og materialbruk. Et jevnt tilsyn og vedlikehold er den beste form for vern, og i lengden også den billigste. Ved å bevare bygningselementene beholder bygningen sin autentisitet, det vil si ekthet og opprinnelighet. En kopi, selv om den er aldri så samvittighetsfullt utført, vil aldri kunne erstatte de originale bygningsdetaljene fullt ut.

Riksantikvaren

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og Miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken.

[Klikk her for å gå til Riksantikvarens hjemmeside](#)

Ta vare på det som skiftes ut

Enkelte bygningsdeler må likevel, fra tid til annen, skiftes ut av ulike årsaker. Da er det viktig å:

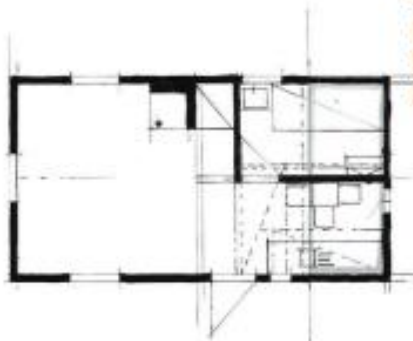
1. Ikke skifte ut mer enn det som er absolutt nødvendig.
2. Dokumentere ved fotografering og eventuelt tegning og oppmåling, hvordan originalen var og hvordan den var montert, farver mm.
3. Lage identisk kopi og montere den på nøyaktig samme måte som originalen, med mindre åpenbare feil ved den gamle metoden lett kan bedres.
4. Om mulig oppbevare den utskiftede delen som dokumentasjon, slik at en har den som forbilde når kopien skal lages. Skriv på bygningsdelen hvor på huset den kom fra og dato. Ved en eventuell ny kopiering i fremtiden vil man slippe å lage kopi av kopien - all praksis viser at en da hurtig fjerner seg fra originalen. Ved å la være å kaste gir man også framtidig eier mulighet for tilbakeføring. Mange har blitt glade da de oppdaget at de gamle vinduene sto lagret på loftet. (Etter at de først hadde beklaget at vinduene var skiftet ut, naturligvis).

Historiebok og arkiv

Det er mulig å spore svært mye av historien til huset ved å gjøre en bygningsarkeologisk undersøkelse. Da vil de ulike bygningsdeler undersøkes og sammenliknes, gamle malinglag og tapetlag m.v. avdekkes, og en finner ofte svært mange spor av tidligere «utgaver» av huset. Arkivgranskinger, branntakster, gamle fotografier og tegninger og samtaler med tidligere eiere kan ofte gi en mengde opplysninger som tilsammen gir et godt bilde av husets historie.

§ 2. Formål

Formålet med opprettelsen av Endalen landskapsvernområde er å ta vare på et særpreget natur- og kulturlandskap med tilhørende planteliv, der seterlandskapet med seterbebyggelse, setervoller og kulturminner utgjør en vesentlig del av landskapets egenart.

Utdelt 1.50
Slåbø Blåne
Endal
1774 H. K. H. H.

Storvola

Vedlikehold

NTNU- studentsamskipnaden i
Trondheim: nybyggede
studentboliger fra **2000**: Panel
skiftet i **2017** ! til
trykkimpregnert trevirke og igjen
malt med plastmaling ..... !!
Levetid til neste runde ??

**Materialkvalitet og
håndverkskompetanse**

Beregning av alder på tre.

Jon Godal forstår at vi bør bruke «kjernevedformelen». Artig forslag.

Kjernevedformelen: $K = (\sqrt{A} - 3)^2$

K= antall årringer i kjerneved A= antall årringer totalt.

I dette tilfelle har vi mest kontroll på antall årringer med geitved så det er lurt å regne om formelen.

G= antall årringer med geitved. Settes dette inn i formelen får en.

$$A - G = (\sqrt{A} - 3)^2$$

Det blir omregnet lik:

$$A = \left(\frac{G+9}{6}\right)^2$$

Grense mellom geitved og kjerneved ser ut til å gå gjennom bordet. Se bilde

Jeg tror det er ca. 98 geitvedårringer med i bordet. Synes det rimelig? Utenfor har vi funnet at det er 45. Totalt blir det $98+45=143$ geitvedårringer.

Setter en inn dette i formelen får en: $= \left(\frac{143+9}{6}\right)^2 = 499$ årringer totalt.

Det betyr $499-45-164=290$ årringer innenfor bordet.

Sammenligner en dette med mine antagelser tidligere er det betydelig flere årringer - **500** i stedet for **335**, men ut fra bredde på årringene i bordet er det ikke usannsynlig at treet har 500 årringer.

Uansett her er det betydelig usikkerhet.

Hilsen

Johannes

Panel fra våningshus i Råkvåg (ca. 1890), trolig fra M. Thams & Co Trondheim dampsg, høvleri, kassefabrikk, stavskjæneri, snedkerifabrikk i Orkanger. Furutreet er trolig fra Meldalsområdet.

Prøven er av tettvokst furu.

I panelbiten er det 164 årringer. Ytterste årring i prøven er fra 1851 og innerste er fra 1687. Hvor mange årringer som er saget bort ytterst er vanskelig å si. Hvis en vet når treet ble hugget kan en vel anslå et antall. Hvor mange årringer som er borte av de innerste er også vanskelig å si. Så treet kunne vært mange flere år enn 164 da det ble hugget.

Hilsen

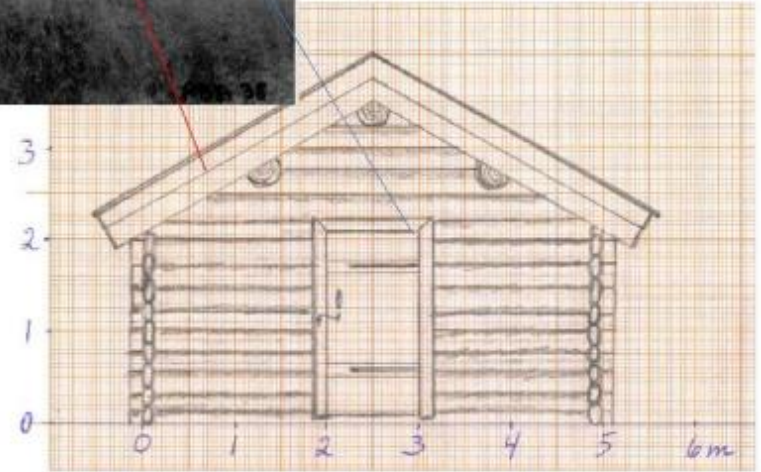
Johannes Heir

BYGGESKIKKVEILEDER

Bygninger i seterlandskap

Forollhogna nasjonalpark med tilliggende landskapsvernområder

BYGGESKIKKVEILEDER

FOROLLHOGNA NASJONALPARK MED TILLIGGENDE LANDSKAPSVERNOMRÅDER

Byggeskikkveilederen er utarbeidet på oppdrag fra: Innlandet fylkeskommune og Trøndelag fylkeskommune, Verdensarvrådet for Røros bergstad og Circumferensen, Nasjonalparkstyret for Forollhogna

Arbeidet er finansiert med midler fra: Innlandet fylkeskommune og Trøndelag fylkeskommune, Utvalgte kulturlandskap i Trøndelag og Innlandet, Verdensarvmidler fra Riksantikvaren, Nasjonalparkstyret for Forollhogna

Styingsgruppe har bestått av: Tore Lahn/Einar Stormes (Innlandet fylkeskommune), Hauke Hauptz (Trøndelag fylkeskommune), Torfinn Rohde (verdensarvkoordinatør), Astrid Alice Haug (nasjonalparkforvalter Forollhogna)

Os i Østerdalen
02.12.2020

Tekst, foto og illustrasjoner:
Norconsult AS v/Birgit Wilken Berg (Siv.ark. MNAL)

Framsidedfoto: Jan Egi Jægersborg (Hilvøllen i Endalen)
Baksidedfoto: Berit Broen, SNO (Synnerdalen i Bustad og Trevoilen på Kløftåsen i Vangsettdalen)

Et område med mange kvalitetsstuser:

Veilederen tar utgangspunkt i Forollhogna nasjonalpark med tilliggende verneområder: Grøntjennan naturreservat og 8 landskapsvernområder (seterdaler). Området er i tillegg berørt av to store utvalgte kulturlandskap: Seterdalene i Budalen i Midtre Gauldal og Vangsettdalen og Kjurrudalen i Os. Se bakside. Store deler av verneområdene i Forollhogna inngår også i Verdensarven Røros bergstad og Circumferensen. Se kart s. 5

BYGGESKIKKVEILEDER - STANDARDHEVING

FOROLLHOGNA NASJONALPARK MED TILLIGGENDE LANDSKAPSVERNOMRÅDER

6. STANDARDHEVING ET GODE ELLER EN TRUSSEL?

Helt i starten på denne veilederen poengterte vi at **“Å tilrettelegge for fortsatt bruk av området og bygningene, basert på god innsikt i tradisjonene, er det viktigste virkemiddelet vi har for å oppnå formålet med vernet.”** Vi ønsker levende setergrender med vedlikeholdte bygninger. Men er det slik at all typer bruk bidrar til å ta vare på verneverdiene,

...eller kan en ny type bruk bli en trussel mot kulturminnene?

I vår tid har vi helt andre forventninger til standard og komfort enn de hadde på 17-1800 tallet. Vi ønsker både bedre plass og varmere hus enn det seterstuene er bygd for. Ei endring til helårs fritidsbruk bidrar ytterligere til å øke kravene til standarden på seterhusa. Store ombyggingsarbeider med tanke på standardheving kan derfor bli igangsatt uten at det egentlig er påkrevet ut fra en bygningsvern faglig vurdering. Vinduer og dører skiftes ut, vegger og tak blir etterisolert og viktige bygningshistoriske elementer står derved i fare for å forsvinne. Byggebransjen i dag preges av stort fokus på tetthet og høye energikrav. Men det er viktig å være klar over at forskriftskravene gjelder ny bebyggelse, og at det ikke er samme krav til små seterstuer.

Framføring av strøm er også aktuelt for en del av seterområdene. Utvendig belysning vil bety en stor visuell ending for disse områdene og bør unngås. Manglende vedlikehold og forfall er en opplagt trussel mot verneverdiene, men store, omfattende standardhevinger kan være en like stor utfordring i dagens samfunn.

Et jevnt, og nøkternt utført vedlikehold er ofte det beste!

«Tommelfingerregler» når du vurderer å bygge:

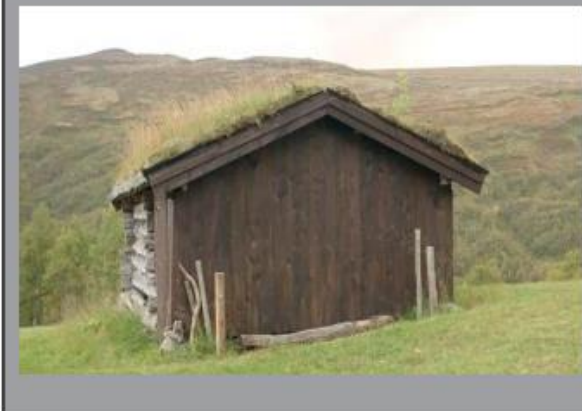
1. Når du har en idé, kontakt kommunen, nasjonalparkforvalter eller fylkeskommunen for å få råd og veiledning.
2. Gjør en grundig tilstandsvurdering sammen med fagfolk: Hva **må** gjøres, hva **bør** gjøres, og hva **kan med fordel** droppes?
3. Bruk håndverkere med kompetanse og forståelse for bygningsvern.
4. Hvis noe må endres, er det bedre å legge noe til, enn å fjerne originale bygningsdeler.
5. Gjør deg kjent med den lokale byggeskikken.

For flere gode råd og inspirasjon se:

Bygg og Bevar
<https://www.byggogbevar.no/enok>

Anbefalt litteratur:

“Den norske byggeskikken” av Arne Lie Christensen
“Gamle trehus” av Else Sprossa Rønnevig
“Beresystem i eldre norske hus” av Jon Bojer Godal mfl.

Et samarbeid mellom

BYGGNERINGENS
LANDSFORENING

SØK

PUSSE OPP

Huseier - kom i gang!

Tre

Mur og betong

Maling

Til byggogbevar.no

🔍 SØK ☰ MENY

Energisparing og miljø i gamle hus

VERKTØY

Slik virker huset ditt

Luft, varme og fukt

Skrevet av Olle Christer Stenby / Oppdatert 16.01.2023

Et samarbeid mellom

Her får du hjelp i **MIDT**

Her finner du fagmiljøer, kulturminneforvaltning og veiledning for fylkene Trøndelag og Møre og Romsdal

Bygningsvernentre

Byantikvarer

Foreninger

Utdanningsinstitusjoner

Tilskudd fra private stiftelser og fond

Støtte til gamle hus og kulturminnetiltak

/ Oppdatert 14.10.2021

Enkelt å søke tilskudd fra Kulturminnefondet

Tekst: Benedikte Heyerdahl / Oppdatert 26.10.2020

Har du en gammel bygning du ønsker å sette i stand, men er usikker på om du har råd? Kulturminnefondet kan hjelpe deg med pengestøtte - uansett om det gjelder et stort herskapshus eller en liten utedo. Her er det tilskudd til alle

Byggmeister Ellen Giskås frå Inderøya legg på siste torva.